

לא הויפי אלא האופי

מדינת ישראל לא התברכה באוצרות יופי גדולים. השיכונים שלה לא דמו אף פעם למשהו שנבנה בעזרת ארכיטקטורה. ידוע למשל ש-קריית-שמונה, שבגליל, עם הקוביות ופחי הזבל שלה. נראתה תמיד כעיר הבירה של השועלים והתנים. אף תייר לא התפעל אף פעם מהעכב-רים והחולדות של תל-אביב, וגם לא מהבתים בהם הם שוכנים. אבל זה לא נורא. אף אחד למשל לא לעג אף פעם לפרונקל הזה שנראה כמו בית-חולים הדסה. בראש הר מהרי יהודה. לא לועגים למומים. זה בא מהשמיים. מה לע-שות?

ובכל זאת, יש אנשים שהעזבה והכיעור מכ-איבים להם. האנשים הללו לקחו בולדוזרים, לקחו דינאמיט, הסתכלו בכל הארץ, חקרו ובדקו, ומצאו שמה שמכער את הנוף הם הכפרים הי-ערבים הנטושים. הם הרסו אותם במשך עשר שנים בערך, אחר כך נחו קצת, ועכשיו החלו מחדש.

הכפרים הללו, מסבירים אנשי מנהל מקרקעי ישראל, מכערים את הנוף. עושים רושם של עזובה. אלה הם מקומות נטושים. אף אחד לא רוצה לגור בהם. הם מקלקלים את הטבע. כ-בתים שלהם אין שום דבר יפה. אין שם לא אמבטיה ולא בתי-שימוש.

חוץ מזה שהבתים הערביים קילקלו את ה-טבע, הם היוו מיטרד. היו בהם בורות מים, וילדים קטנים שעברו במקום היו נופלים ל-תוכם ונפצעים.

חשבו וחשבו איך לסתום את הבורות הללו, ובסוף מצאו שאם יביאו פועלים ובולדוזרים, שיהרסו את הכפר, הבורות שבתוכו יסתמו מ-אליהם. לבד, בלי שום עבודה.

היתה גם בעיית הקוצים. תשעים אחוז מ-אדמת ישראל, אומרים אנשי המינהל, הן אד-מות מנוצלות. כל האדמות שאינן מעובדות הן שמורות טבע.

או הקוצים המזוהים של הכפרים הערביים היו גורמים לדליקות שהיו שורפות את הקוצים המעובדים של שמורות הטבע, ואחר כך צריך היה לנטוע אותם מחדש.

כמו כן העקרים והנחשים הפראיים של ה-כפר היו מציקים לעקרים ולנחשים התרבו-תיים של שמורות הטבע. זה פשוט היה מיטרד. ומדינה לא יכולה שיהיו לה מיטרדים כאלה, אומרים אנשי מנהל מקרקעי ישראל.

במדינה יש כל מיני אנשים. יש למשל אנ-שים החושבים ההיפך מאנשי המינהל. איש לא שואל לדעתם ובכל זאת הם מביעים אותה: "היה כפר ערבי נטוש אחד", מספר משורר צעיר שהיה מדריך בצופים, "בסביבות ירוש-לים, על יד אבן-ספיר. קראו לו סטאף. כש-היינו ילדים, היינו יוצאים את העיר והולכים לשם."

"היו שם בתי אבן קרירים וסימטאות צרות. מרפדות בגפנים ובתאנים. והיה שם מעיין, עם מים צלולים, שקלחו בין הסלעים. אפשר היה לראות שם איפה הלכו החמורים, איפה שיחקו הילדים, ואיפה היו הנשים שואבות את המים. היתה שם בריכה. היינו תמיד יושבים לידה ומסתכלים."

"אחר-כך, כשגדלתי, הייתי לוקח את החניכים שלי לשם. הייתי מלמד את הילדים הללו, ש-

גדלו בבלוקים של קטמון ובית-מזמיל, לאהוב את בתי-האבן, הצמודים להר, ואת הערבים שבנו אותם.

"לא מזמן הלכתי לשם עם החברה שלי. להראות לה. לא היה שם שום דבר. רק כמה קירות, וגלי אבנים. את המעיין סתמו בפחים חלודים. שמו במקומו ברז. המים כבר לא קול-חים בין הסלעים הלבנים. הפלג הקטן נעלם. רצייתי לבכות."

על זה אומרים אנשי מקרקעי ישראל: "היום לא צריך ללכת לכפרים ערביים. אם רוצים לטייל, יש קמפינגים, עם סידורי מים, לינה, ואכילה. אפשר לכבס שם. לבשל. יש מקום למדורות. בכלל לא צריך ללכת לכפרים הי-ערביים."

ליד הכפר האחרון שנהרס, נבי-רובין, ישנם כמה קיבוצים ומושבים. אחד מאנשי הקיבוץ, אשר מחה על הריסת הכפר, מספר: "היו שם בתי אבן נהדרים, מה זה יופי? זה היה מקום בשביל ציירים. יותר יפה מעיין הוד."

"היו באים לשם תיירים ומתפעלים. ממש, כמה שהמקום הזה אקוטי. חשבנו שיעשו מזה איזה כפר לתיירים. אז מה עשו? הלכו והרסו את הכל. יכלו לפחות להשתמש באבנים. היום חסרות אבנים כאלה מסותתות."

"אבן?" אומרים מקרקעי ישראל, "רוב הב-תים בכפרים הללו בנויים מטיט וחימר. הם מתפוררים מעצמם. כשיש כפרים עם בתי אבן,

אז הם בני עשרים וחמש שנה, שלוש שנה. איזה ערך יש לבית בן עשרים וחמש שנה. יש כאלה אלפים."

מלאכת ההריסה נעשית בסדר ואירגון מופתי. בהתחלה, כשמחליטים להרוס איזה כפר, באים אליו אנשי מחלקת העתיקות, לראות אוי מ-תחת לכפר יש איזה כפר. אם יש איזה כפר מתחת לכפר, באים הבולדוזרים, הורסים את הכפר, ואחר כך באות משלחות ארכיאולוגיות ומניחות את הכפר במקום שהיה הכפר.

לפעמים באים למקומות כאלה ארכיאולוגים-אספנים, הולכים אחרי הבולדוזרים ומלקטים חרסים של הכפר שמתחת לכפר.

אם יש בכפר איזה מסגד או מקום קדוש אחר, מגדרים אותו, ושוברים עליו. אחר כך באים ילדים ואנשים מהסביבה ולוקחים מהמסגד או מהמקום הקדוש את ההלוונות שלו, את הדלתות שלו, גונבים את המשקופים, וכל דבר בעל ערך, אחר כך נשארים רק הקירות. "אז איזה ערך יש לארבעה קירות?" שואלים אנשי מקרקעי ישראל, וזוהי הסיבה שגם מהמסגדים ומהמקו-מות הקדושים שהיו פעם שם לא נשארים הר-בה שרידים.

אחרי שהכפר נהרס, מתחילים לחשוב מה לשים במקומו. אפשר לנטוע בו יער, או להש-איר אותו בתור נוף, ובדרך כלל הופכים את המקום לשמורת טבע. כלומר, שמים שם טבע ושומרים עליו.

וכיוון שהטבע לא היה שם קודם, משום ש-

קודם היה שם כפר ערבי, הרי מסתבר שנוט-עים את הטבע כדי שיהיה מה לשים בשמורה. זה לא קשה. פשוט מעבירים את הקוצים והבר-קנים, הנחשים והעקרים מהשמורות שליד ה-כפר, אל השמורה החדשה.

תפילות בזוג

פסטיבל החגים כבר התחיל. מי שהשיג כר-טיסי ישיבה ישוב, מי שהשיג מקומות עמידה עמד, ועכשיו כולם מתכוננים לחקק השני של התוכנית - ליום הכיפורים.

מבחר ההצעות ליום הכיפורים הוא גדול מאוד. יש תפילות בזיל הזול. בתנאים נוחים, עם אווירה חגיגית. בלי אווירה חגיגית. הכל לפי הדרישה. הקהל צריך רק לקרוא את המוד-עות ולבחור לו.

הקהל לא בא רק מצפון תל-אביב. יש כאלה שבאים גם מרמת-גן ומהרצליה-פיתוח. הכל לפי הבחירה.

המקום הפופולארי ביותר לחגים הוא מלון הילטון. מופיעים שם הרב אהרון ברגשטיין עם צמד החזנים ג. שץ וג. גולדנר, בתפילות מסורתיות, עם מיזוג אוויר.

נוסף לתוכנית יש בהילטון גם אולם מרווח. מצויין. כל מי שהשתמש בו היה מרוצה. לפני החגים עשו בו רופאי השיניים תערוכה של שיניים תותבות, הניכיים ומברשות. הם היו מרוצים ממנו מאוד. הם ממליצים עליו.

מה אין שם, בכלל. יש שם כיסאות מרופדים. נוהים. שני ארוגות קודש. אחד ארון קודש קיר ואחד ארון קודש נייד ושולחן לתורה. מעץ. "המהירים שלנו יותר זולים מהמהירים במלון דן" אומרים הממונים, "הרב שלנו מתגלה, והולך עם חליפה נקיה."

"הרב שלהם לא כל כך טוב. שלנו הרבה יותר דתי" אומר מר אדיב, סוכן כרטיסים ש-הפך לקראת החגים לאמרגן התפילות בבית-הכנסת בשרתון. "אם תשאלו אותי, אז אני לא יודע מה המתירים בהילטון. אבל אני יודע שזה לא על רמה שם. הם לא נותנים תמורה בעד הכסף. יש להם חזן. יהודי זקן מאוד. בגיל 75, 80. וברור שהוא לא יכול לתת מה שאדם צעיר נותן. זה לא מוצלח אצלם."

"אצלנו בשרתון זה יהיה אחרת. זה יעריך בצורה אלגנטית נעימה, ובזול. פחות יקר מ-אשר בבית-כנסת. רק שלוש לירות לאיש, ובעד זה מקבלים גם כיפה, טלית, מחזור, ויש אנשים ששוקחים את זה כמוזכרת. אז זה יוצא להם אפילו יותר בזול."

אצלם, בשרתון, יש שולחן מיוחד לתורה. ויש להם ארון קודש יפה, מיוחד לקודש. וה-אולם גדול ומרווח. בשנה שעברה נכנסו לשם כמאתיים איש ועוד נשאר מקום לשכינה.

גם במלון דן יש אולם די קדוש. בימות ה-חול הוא אולם לחתונות ובר-מצוות, ובחגים הוא אולם לבית-כנסת. "האנשים אוהבים להת-פלל כאן" אומרים אנשי דן. "בגלל המיזוג-אוויר, והאווירה. זה חגיגי, וגם צרמוני. נחמד מאוד. לא צעקים. מתפללים בשקט."

לא צריך שם לצעוק. יש סידורי אקוסטיקה מצויינים. כל שיעול, כל מילמול, מגיע לשם-יתברך, יותר מהר מאשר מבית-הכנסת הכי-קרוב.

היתרון של בית-הכנסת הוילנד הוא שה-תפילות נגמרות בו יותר מוקדם מאשר בבית-הכנסת. באחת-עשרה במקום בשתיים-עשרה. ה-חזן שלהם עובד פשוט יותר מהר. מספיק יותר בזמן קצר. עם איכות לא פחות טובה מזו של האחרים.

חוץ מזה הדיירים של הוילנד יכולים אחרי התפילה לאכול במלון. לא צריכים לנסוע עד ירושלים, ולחלל את יום הכיפורים. בדרך כלל עורכים באולם התפילות פיקניקים. אבל בחג זה לא נהוג.

גם במלון רמת-אביב ובמלון המלכים נער-כות תפילות יום הכיפורים על רמה גבוהה. יש תפילות גם בבית-הכנסת, אבל התוכנית שם לא כל כך טובה. בראש השנה כולם הלכו לבתי המלון, ואומרים שאם גם יום הכיפורים ימשך כך, ימשיכו לפי דרישת הקהל את התוכנית, ויעשו ימי כיפור נוספים, במשך כל השנה.